

Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi

Çiğdem Aydoğmuş*

ORCID: 0000-0002-6036-7694

Öz

1954 Genel Seçimlerinin tarihi, 11 Şubat 1954 tarihli Demokrat Parti Meclis Grubu'nda, Başbakan Menderes'in genel seçimlerin 2 Mayıs'ta yapılması yolundaki önerisi ile kabul edildi. Seçimler öncesi muhalefet partilerinin birleşme güç birliği çalışmaları başlamış, Cumhuriyet Halk Partisi ile Cumhuriyetçi Millet Partisi arasında görüşmeler olumsuz neticelenmiştir. 1954 seçimlerinden DP'nin ezici çoğunlukla galip gelmesi, muhalefetin sandıktan başarısızlık ile çıkması, yeni dönemde iktidar ile muhalefet ilişkilerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. 1957 seçimleri öncesi muhalefet güç birliği adımları atmış, CHP ile DP'nin içinden doğan Hürriyet Partisi arasında yoğun işbirliği çalışmaları olmuştur. Seçim sonuçlarında DP'nin oylarındaki düşüşü fırsat olarak gören muhalefet partileri, 1958'de ise Milli Muhalefet Cephesi kurulmuştur. Demokrat Parti, muhalefetin birleşmesine Vatan Cephesini kurarak yanıt vermiştir. Bu makalede muhalefetin güç birliği çabasına karşılık kurulan Vatan Cephesine muhalefetin tepkileri ile ülkenin kutuplaşmasına giden süreci ağırlıklı olarak basın kaynaklarından yararlanılarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milli Muhalefet Cephesi, Vatan Cephesi, Güç Birliği, İsmet İnönü, Adnan Menderes, Basın

Gönderme Tarihi: 15/09/2020

Kabul Tarihi: 20/05/2021

*Arşiv Uzmanı, Honaz Tapu Müdürlüğü, Denizli- Türkiye, cigdemaydogmus__2032@hotmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

AYDOĞMUŞ, Ç., "Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 8, S. 3, 2021, s.1172-1188.

Reply of The Ruling Party to National Opposition Front: Fatherland Front

Cigdem Aydogmus*
ORCID: 0000-0002-6036-7694

Abstract

Date of General Elections of 1954 was accepted by Prime Minister Menderes's proposal (suggestion) that general elections are held on 2th of May in Parliamentary group of Democratic Party dated 11 February 1954. The opposition parties' coalition attempts prior to elections had begun and negotiations between Republican People's Party and Republican Nation Party came out (ended up) negatively. That Democratic Party won a landslide victory (won by an overwhelming majority) from 1954 elections and that the opposing party came to grief (failure) from ballot box, had an impact on shaping relationships between the ruling (governing) party and the opposition. Prior to 1957 elections, the opposition took coalition steps and intensive coalition attempts were made between Republican People's Party and Liberty Party which rose out of Democratic Party. Seeing decrease in votes of Democratic Party in election results as a chance (opportunity), the opposing parties established (founded) National Opposition Front (Union of Forces/Coalition Front) in 1958. Democratic Party replied to alliance of the opposition by establishing Fatherland Front. In this article, we will address the opposition's reactions to Fatherland Front which was established against coalition (union of forces) attempt of the opposition, and the country's process which has gone to polarize, by predominantly benefitting from press sources.

Keywords: National Opposition Front, Fatherland Front, Coalition/Union of Forces, İsmet İnönü, Adnan Menderes, Press

Received Date: 15/09/2020

Accepted Date: 20/05/2021

---

* *Archive specialist, Honaz Land Registry Office, Denizli- Turkey, cigdemaydogmus_2032@hotmail.com*

You can refer to this article as follows:

AYDOĞMUŞ, Ç., "Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi", *Academic Journal of History and Idea*, Vol. 8, Issue 3, 2021, p.1172-1188.

Ответ правительства против Национального оппозиционного фронта: Отечественный фронт

Чигдем Айдогмуш*
ORCID: 0000-0002-6036-7694

Резюме

Дата всеобщих выборов 1954 года была принята в Ассамблее Демократической партии 11 февраля 1954 года с предложением премьер-министра Мендереса провести всеобщие выборы 2 мая. Перед выборами начались попытки оппозиционных партий объединить свои силы, и переговоры между Народно-республиканской партией и Республиканской партией Нации закончились отрицательно. Подавляющая победа ДП на выборах 1954 года и отказ оппозиции от урны для голосования сыграли важную роль в формировании отношений между правительством и оппозицией в новый период. Перед выборами 1957 года оппозиция предприняла шаги по объединению сил, и были интенсивные усилия по сотрудничеству между НРП и Партией свободы, которая зародилась внутри ДП. Оппозиционные партии, которые рассматривают как возможность падение голосов ДП, а в 1958 году был создан Национальный оппозиционный фронт. Демократическая партия; Он ответил на объединение оппозиции, созданием Отечественного фронта. В этой статье; Реакция оппозиции на создание Отечественного фронта, созданного в ответ на попытки оппозиции объединить силы, и процесс, ведущий к поляризации страны, будут рассматриваться в основном с использованием средств массовой информации.

Ключевые слова: Национальный оппозиционный фронт, Отечественный фронт, Единства силы, Исмет Инону, Аднан Мендерес, Баси.

Получено: 15/09/2020

Принято: 20/05/2021

---

* Специалист по архиву, Земельный кадастр Хоназ, Денизли, Турция, cigdemaydogmus_2032@hotmail.com

Ссылка на статью:

AYDOĞMUŞ, Ç., "Milli Muhalefet Cephesine Karşı İktidarın Yanıtı: Vatan Cephesi", *академическая история и мысль*, Т.8, NO.3, 2021, С.1172-1188.

Giriş

Cumhuriyet Tarihi'nin ilk örgütlü siyasal muhalefet hareketi olan Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası (TPCF), Şeyh Said İsyanı ile ilişkilendirilerek kapatılmıştır. Bu hareket Cumhuriyet Halk Fırkası karşısında kendiliğinden gelişen bir oluşumdur. Fırka, Takrir-i Sükûn sürecinde kapatılmış, fırka mensuplarının bir kısmı daha sonra 1926 İzmir Suikastı davalarında suçlu görülerek sistemin dışına itilmiştir. Cumhuriyet tarihinin ikinci örgütlü muhalefet partisi Serbest Cumhuriyet Fırkası ise hem oluşum hem de kapanış şekli itibarıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na göre farklılık taşır. 1930'ların koşulları gereği denetimli bir muhalefet partisine ihtiyaç duyuldu,¹ daha çok siyasal gelişmeler neticesinde SCF kendini feshetmiştir. Hem Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası hem de Serbest Cumhuriyet Fırkası Türk siyasal hareketinde önemli bir yer teşkil etmesine rağmen her iki fırka da kısa ömürlü olmaları sebebiyle Türk demokrasi tarih ve geleneğine geniş ölçüde katkıda bulduklarını ileri sürmek mümkün değildir. Sert ve katı olan tek parti döneminde; dünyanın değişen dengeleri, İkinci Dünya Savaşı, bu savaştan hemen sonra Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye yönelik açık tehditleri ve Türkiye'nin iç durumundan kaynaklanan değişimler Türkiye'nin çok partili hayata geçmesine neden olmuştur. Türkiye, başta dış etkenler olmak üzere, var olan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik zorlukların sonucu olarak çok partili sisteme yeniden geçmiştir.² Demokrat Parti'nin kuruluş sürecine baktığımızda;

Demokrat Parti, CHP'li dört milletvekilinin parti içerisindeki muhalefetleri neticesinde kurulmuştur. Bu muhalefet hareketi sonucunda CHP bünyesinden, yeni bir yönetici kadro siyaset sahnesine çıkmıştır. Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'den oluşan grup, 1946 Ocak ayında Demokrat Parti'yi kurmuştur.

---

¹ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasal Tarihinde Demokrat Parti, (1946–1960)*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004, s. 816.

² M. Albayrak, *a, g, e*, s.41.

1946 seçimlerinde CHP ve DP, meclise girecek 465 milletvekili için mücadele ettiler. DP yurt çapında henüz örgütlenmesini tamamlayamamış olmasına rağmen, 465 milletvekilliği için ancak 273 aday çıkarabilmiş, bunun ise ancak 62'si meclise girebilmiştir. Kalan 403 milletvekilliğini ise CHP kazanmıştır.

1946 seçimlerinde DP beklediği başarıyı kazanamamış, seçimler tek parti döneminden kalma usullerle yapılmış, oy mazbataları çalınmış, sandıklar kaçırılmış, oylar değiştirilip DP'lilere baskı yapılmıştır. Kısacası 1946 seçimlerine, şaibe karıştırmıştır. DP, 1946 seçimlerini şiddetli bir şekilde protesto etmiş ancak seçim sonuçları değişmemiştir.³

Türk Demokrasininin en önemli dönemeçlerinden biri olan 14 Mayıs 1950 genel seçimleri yaklaştıkça, CHP üyeleri, muhalefetin silahlarını etkisiz hale getirmek için yeni bir Seçim Kanunu Tasarısı hazırladılar. Tasarı CHP'nin çok az farkla da olsa seçimi kazanma ihtimali göz önünde tutularak hazırlanmıştı⁴ Seçim Kanunu tasarı görüşmeleri sırasında iktidar ile muhalefet arasında tartışmalar yaşanmıştı. Millet Partisi adına konuşan Osman Nuri, Seçim Kanun tasarısını adalet kaidelerine, anayasaya demokrasiye, insan haklarına aykırı olarak nitelendirmekteydi.⁵ Demokrat Parti adına Hulusi Demirelli, seçmen kütüklerine isim ve soyadların tam geçirilmesi, seçimlerin adli makamda denetlenmesi, gizli oy ve açık tasnif prensiplerinin hayata geçirilmesi, seçimlerin huzur ve güven içinde yapılmasını ifade ettikten sonra⁶ seçim kanunu üzerinde en çok tartışılan noktalardan biri olan toplantı yerlerinin belirlenmesinde o yerin belediye başkanı ve ihtiyar heyetine verilmiş olmasına tepki vererek; bu madde ile kapalı yerdeki toplantıların imkânsız haline geldiği ve yine tartışmalara sebep olan 43. Madde ile propaganda salahiyetinin yalnız seçim dairesinden adaylığı mevzubahis olan kimselere intikal ettirilmesi partiler için diğer kuvvetli hatipleri vasıtasıyla bütün memlekete hâkim bir seçim propagandası yapmasını imkânsızlaştırır.⁷ Seçim Kanunu, Meclis'ten geçtikten bir müddet sonra Meclis, seçimlerin 14 Mayıs 1950'de yapılmasına karar verdi⁸. 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerde katılım oranı % 88.88 olmuş, Demokrat Parti % 53.59 oy oranı ile 408 milletvekili, Cumhuriyet Halk

³ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitapevi, Ankara 2003, s. 21.

⁴ M. Albayrak, 2004, s.165-168.

⁵ Akşam 8 Şubat 1950.

⁶ Vakit 8 Şubat 1950.

⁷ Hürriyet 8 Şubat 1950.

⁸ Vakit 26 Mart 1950.

Partisi % 39 oy oranı ile 69, Millet Partisi % 3.03 oy oranı ile 1, Bağımsızlar ise %3.40 oy oranı ile 9 milletvekili çıkarmıştı⁹. 1950 seçimleri, Türkiye’de tam bir şaşkınlık ve sevinç ortaya çıkarmıştır. Seçim sonuçları CHP’de büyük hayal kırıklığına sebep olmuştu. CHP’nin önceki kabinelerinde yer alan bakanlardan sadece Şemseddin Günaltay’ın seçilebilmesi, özellikle Nihat Erim, Kasım Gülek gibi CHP’nin önde gelen isimlerinin meclis dışında kalması hayal kırıklığının sebebi olarak gösterilebilir.¹⁰ Demokratların ezici bir çoğunlukla kazanması bilhassa CHP çevrelerinde tam manasıyla şaşırtıcı bir tesir yaratmıştır. Seçimleri büyük sürprizlerin beklediği umulmakla beraber neticenin bu kadar ağır olacağı kendine çok güvenen CHP’liler tarafından tahmin edilmiyordu.¹¹ 27 yıllık iktidarın ardından CHP muhalefet rolünü üstlenmiş, böylece siyasi tarihimizde yeni bir sayfa açılmıştır.

1-Milli Muhalefet Cephesi Kurma Çalışmaları

Demokrat Partinin ilk dönemi olan 1950-1954 yılları arasında, iktidar ile muhalefet arasında; iç ve dış politikada tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin; Arapça ezan konusunda, CHP’liler bunun laiklikten tavizin başlangıcı olarak görmüştür.¹²

Ezan meselesi dolayısıyla Atatürk inkılâbı elden gidiyor diye bağırانlar, türbeleri kendilerinin açtıklarını, mekteplere din derslerini kendilerinin soktuklarını unutuporlar.¹³

Dış politikada; Kore’ye asker gönderilmesi üzerine CHP’nin meclise danışılmadan asker gönderilmesine biçimsel tepki vermekle birlikte, CHP’lilerin İzmir’in Seferihisar ilçesinde propaganda yaparak, Kore’de hayatlarını kaybeden askerlerin şehit sayılmayacağı yönünde broşür dağıtması¹⁴ dikkat çekiciydi. 1950 ile 1954 yılları arasında hükümet ile muhalefet arasında çetin tartışmalar sürerken, 2 Mayıs 1954’te genel seçimlerin yapılmasına karar verilmiş, seçimler öncesi de muhalefet iş birliği çabaları dikkat çekmekteydi.

4 Mart 1954 tarihli Akşam Gazetesi iş birliğini “*Seçimlerde DP’yi mağlup etmek için geniş teşebbüslere girişildi. Halk Partisi diğer muhalefet partileri ve bağımsızlarla iş birliği*

⁹ Cumhuriyet 16 Mayıs 1950.

¹⁰ Cumhuriyet 16 Mayıs 1950; Hürriyet 15 Mayıs 1950.

¹¹ Cumhuriyet 16 Mayıs 1950.

¹² Akşam 6 Haziran 1950.

¹³ Milliyet 14 Haziran 1950.

¹⁴ Milliyet 12 Aralık 1950.

yapmaya kararverdiğini açıkladı.”¹⁵ Seçimler öncesinde CMP ile CHP arasında birleşmeye dönük uzun süren görüşmelerden bir netice çıkmadı. İnönü, işbirliği için yaptığı açıklamada, iki partinin program ve prensiplerinin elverişli olmadığını açıkladı.¹⁶ Seçimler öncesi iş birliği çabaları sonuçsuz kalmıştır.

Seçimler 2 Mayıs 1954’te yapıldı ve DP tekrar iktidarda kaldı. 1954 seçimlerine katılım oranı %88, 63 olmuş, DP %58, 42’lik oy oranı ile 503 milletvekili, CHP %35, 11 oy oranı ile 31, CMP %5, 28’lik oy oranı ile 5 milletvekili çıkarabildi.¹⁷ 1954 Genel Seçimlerimden DP büyük bir zafer ile çıkmış, muhalefet ise tabiri caizse “sandıkta gömülmüştür.” İkinci dönemde iktidar ile muhalefet ilişkilerinin şekillenmesinde seçim neticeleri etkili olmuş, CHP mecliste, bir önceki döneme göre nerdeyse yarıya yarıya milletvekili kaybetmesine rağmen,1950 Genel Seçimlerinde uğradığı hayal kırıklığını üzerinden atarak etkili bir muhalefet yapmaya başlamıştır.

1954–1957 döneminde; iç politikada, siyasi olarak, ispat hakkı tartışmaları, seçim sonuçları ve Kırşehir’in ilçe yapılması, Milli Muhalefet Cephesi Kurma Çalışmaları, Basın Kanunu gibi konularda iktidar ile muhalefet karşı karşıya gelirken, ekonomik alanda ise, Yabancı Sermaye ve Petrol Kanunu üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Bu dönemin en önemli olaylarından biri Kıbrıs sorununun iç politikaya yansımaları olan 6/7 Eylül Olayları ile de iktidar ile muhalefet arasında görüş ayrılığı yaşanmıştır.

DP’nin yönetiminin 1954 Genel Seçimleri ile yeniden iktidara gelmesinin ertesinde, muhalefet partileri arasında iktidara karşı işbirliği havası doğmuştu. Dört yıllık dönemdeki gelişmeler sonucunda muhalefet, rejim meselesi üzerine daha ciddi eğilmeye başladı. İşbirliğini Akşam Gazetesi,

“Siyasi Hürriyet Kampanyası” manşeti ile duyurmuş, “CHP’nin, yalnız muhalefet partilerini değil, müstakilleri, hatta DP’lileri de rejim davasında birleşmeye çağırarak”¹⁸ diyerek CHP’nin işbirliği için adımlar atacağını belirtiyordu.

Akşam gazetesinde yer alan;

---

¹⁵Akşam 14 Mart 1954.

¹⁶Cumhuriyet 20 Mart 1954.

¹⁷ Cumhuriyet 23 Mayıs 1954;Milliyet 23 Mayıs 1954.

¹⁸Akşam 14 Mart 1954.

¹⁹Akşam 8 Nisan 1956.

CHP, meclisi dün çalışmalarını bitirerek rejimin istikbali bakımından üzerinde önemle durmağa değer bir tebliğ yayınlamış, muhalefet partilerini rejimin teminatı olarak müessesleri kurmakla vazifeli bir Kurucu Meclis etrafında iş birliğine etmiştir¹⁹. haberi ile kamuoyuna duyurduğu CHP tebliğinde “*Kurucu Meclis*” sözü göze çarpmaktadır. Kurucu Meclis, Türkiye Cumhuriyeti devletini inşa eden meclise verilen isimdir. Bu meclisin özelliği inkılâpçı olması ve köklü değişimlere imza atmasıdır. Çok partili hayatın yaşandığı bir dönem olan 1956 yılında CHP meclisinin bu türden bir kavramı Türk siyasetine sokma girişimi oldukça düşündürücüdür. Menderes ise, “*Millet kaderini onlara bırakamaz*”.¹⁹ Diyerek işbirliğine tepki gösterdi. HP Genel İdare Kurulu yayınladığı tebliğde CHP’nin, işbirliği fikrini ortaya atmasını memnuniyetle karşıladığını belirtmekteydi.²⁰ HP’nin Nazilli’deki mitinginde Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, “*Partilerin işbirliği bir hürriyet cephesi kurmak içindir*”²¹. Mayıs ve Haziran tarihli gazeteler bütünüyle mitinglerle ve üç muhalif partinin de yurdun dört bir tarafında yapmakta oldukları toplantı ve beyanatlarla ilgili haberlere yer vermekteydi. Bunları durdurmak için yeni Basın Kanunu çıkarılmış arkasından Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, Meclis’e sevk edilmiştir. Tasarının gerekçesinde şöyle denilmekteydi: Muhalefet partilerinin yurdun her köşesinde ısrarlı toplantılar yapmaları milletin tecelli eden iradesiyle tezat teşkil eder.²² Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine dair tasarının görüşülmesi sorunlu geçti, Karaosmanoğlu salondan çıkarıldı. Kanun, 2 muhalife karşı 281 oyla kabul edildi. İnönü, Karaosmanoğlu ve Bölükbaşı şiddetli tenkitlerde bulundular. Menderes muhalefete; “*Biz kendimizi insafsız muhalefete ve ölçsüz matbuata beğendirmek mecburiyetinde değiliz*”, derken;

İnönü ise, *Aramızdaki farkı bilelim. Biz mutlakıyetten bugüne geldik. Siz bugünden mutlakıyete gidiyorsunuz*²³

Diyerek tepkisini gösterdi. Neticede Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun kabul edildi.²⁴ Olaylar üzerine CHP yönetimi tebliğ yayınlamış, tebliğde demokratik rejim

---

¹⁹ Milliyet 10 Nisan 1956.

²⁰ Vakit 23 Nisan 1956.

²¹ Akşam 19 Mayıs 1956.

²² Akşam 19 Mayıs 1956.

²³ Cumhuriyet 28 Haziran 1956.

²⁴ Milliyet 28 Haziran 1956.

memleketin huzur ve selameti için nimettir, denilmiştir.²⁵ Muhalefet, yayınladığı tebliğde, DP yönetiminin sınırlamalarına rağmen mücadeleye devam edilmesi kararını almıştır. Tebliğde, iktidarın meclisten en son çıkardığı basın yasası, Toplantı ve Yürüyüşleri gibi yasaları tekrar gözden geçirilmesinin beklendiği, toplantı ve cemiyet kurma hakkının kısıtlandığı belirtilmekte, demokratik rejimin devamı için muhalefet partilerinin çalışmaya devam edeceği ifade edilmiştir.²⁶ 1957 yılında da muhalefetin Feridun Ergin(Hürriyet Partisi) ve Abdurrahman Boyacıgiler (CMP)inde güç birliğinin zorunlu olduğuna dair beyanatları basında yer almıştır.²⁷ Muhalefet arasında güç birliği çalışmaları sürerken, DP yönetimi aldığı bir karar ile 27 Ekim tarihinde erken seçime gidileceğini açıkladı.²⁸ İktidarın erken seçime gitme sebebini Menderes, “Böyle böyle bir muhalefetle çalışılmayacağı için yeniden seçime gittik. Bizim kötü günler gelecektir diye bir endişemiz yoktur” biçiminde açıkladı. İktidar ile muhalefetin seçim sürecindeki stratejilerine bakıldığında, CHP’nin rejim ve ekonomik daralma, iktidarın ise yapılan yatırımlar üzerine yoğunlaştığı görülmekteydi. İnönü, “Sıkıntıya hal için uğraştığımız sırada iktidar törenlerle meşgul” derken, Menderes, “*Buhran memlekette değil, İsmet Paşa’nın kafasındadır.*”²⁹

Menderes, İnönü’ye cevaben: “ *O, Asya gribi gibi bir hastalığa müpteladır. Hastalığının adıda daüliktardır. Yani iktidar hastalığıdır. Bu memleket de iktisadi ve siyasi buhranın mevcut olduğunu, İsmet Paşa dün değil seneler evvel söylemeye başlamıştır. Çünkü kendisi iktidardan düştüğü günden itibaren onun kavlince bu memleket de siyasi buhran başlamıştır.*”

Hürriyet Partisi adına Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ise rejim mevzusuna temas etmiş ve “*Ben rey istemiyorum, hürriyet istiyorum*”³⁰ demiş, ayrıca iktidarı diktatörlüğe gitmekle itham etmiştir. Lütfi Karaosmanoğlu, ülkede hürriyet yokmuş gibi göstermeye çalışarak, seçmenin oylarını alma çabasına girişmiştir.1957 seçim kampanyası çok sert şekilde devam etmekte, karşılıklı ithamlar ile adeta siyasî savaş yaşanmaktaydı. İnönü belki de en sert sözlerinden birini

²⁵Milliyet 1 Temmuz 1956.

²⁶Milliyet 9 Temmuz 1956.

²⁷Akşam 6 Temmuz 1957.

²⁸Cumhuriyet 5 Eylül 1957.

²⁹Akşam 13-14-15-19 Ekim 1957.

³⁰Cumhuriyet 12 Ekim 1957; Vakit 14 Ekim 1957.

Konya’da rejim bunalımı olduğu varsayımına dayanarak sarf etmişti. “ *Onları millete affettirecek tek adam benim, DP’nin şansı varsa sağlığımda iktidarı kaybeder. Bu iktidarın huzursuzluklarını ve tecavüzlerini, yaptıkları hatalardan onları millet karşısında savunacak ve millete affettirecek tek adam benim...*”³¹

Sözleri ile iktidara gözdağı vermektedir. Sert seçim söylemleri ile geçen süreç sonunda 1957 genel seçimleri yapılmış, DP % 47 oy oranı ile 419, CHP % 40, 82 oy oranı ile 178, CMP % 7, 9 oy oranı ile 4, HP % 3, 6 oy oranı ile 4 milletvekili çıkarmıştı.³² Seçimde, muhalefet partileri iktidardan 287,048 fazla oy toplayabildiler. 1957 Genel Seçimleri ile DP elinde bulundurduğu yüzde ellinin üstünde olan çoğunluğu kaybetmiştir. Muhalefet ise 1954’e göre oylarını arttırmıştır. 1957 Genel Seçimleri, muhalefetin kendine olan güvenini getirmekle birlikte, iktidarın oy oranını yüzde ellinin altına düşürdü. Muhalefetin seçimlerden güçlenerek çıkması onların eskiye nazaran daha yüksek perdeden muhalefet etme şansını elde etmelerine neden oldu. Muhalefetin söylemleri sertleştikçe iktidarın aldığı tedbirler de o nispette arttırılacak ve sonuçta siyasetin rengi değişecektir. İktidara karşı her konu da birlikte hareket etmeye karar veren muhalefet partileri arasında işbirliği çalışmaları devam etmiş ve 1958 yılında nihai olarak sonuç vermiştir.

16 Ekim 1958 ‘de TKP(Türkiye Köylü Partisi) ile CMP birleşmiş, Hürriyet Partisi 24 Kasım 1958’de kendisini fesih ederek CHP’ye katılmış,³³ Millî Muhalefet Cephesinin kuruluşu tamamlanmıştır.

2-Vatan Cephesinin Kuruluşu

1958’in ortalarına gelindiğinde Türkiye’de iktidara karşı toplumsal ve siyasal yapı bölünmüşlük görüntüsü vermektedir. Vatan Cephesi’nin kurulmasının sebeplerini anlayabilmek için 1958 Türkiye’sine göz atmak uygun olur. 1958 yılı Türkiye’sinde artık ihtilal sözleri gündeme gelmektedir. İç ve dış politika olayları birbiriyle iç içe durumdadır. Meclis içi ve dışında tartışmalar yaşanmaktadır. Bu cümleden hareketle örnekler sunulabilir. 5 Mart 1958’de CHP’nin, TBMM’ye 1957 Genel Seçimlerinde yolsuzluk yapıldığı, DP’nin, propaganda aracı olarak devlet radyosunu kullandığı ve seçim listelerinin bozulduğu gerekçesiyle Başbakan ve bazı

³¹Akşam 17 Ekim 1957; Cumhuriyet 17 Ekim 1957.

³²Akşam 29 Ekim 1957; Milliyet 29 Ekim 1957.

³³Cumhuriyet 17 Ekim 1958; Cumhuriyet 24 Kasım 1958.

milletvekilleri hakkında verdiği soru önergesi gerginliklerin sebeplerinden bir kaçıydı. ³⁴İnönü, İstanbul CHP il merkezinde yaptığı basın toplantısında Hükümet'i ekonomik politikası, yargıç güvencesi gibi konular da eleştirmesi üzerine ve CHP Genel Başkanı'nın basın toplantısındaki sözlerinde suç unsuru bulunduğu iddiasıyla hakkında tahkikat açılmış, konuşmanın neşri yasaklanmıştır. ³⁵ İnönü, 2 Haziran'daki basın toplantısının neşrinin yasaklanması üzerine yeniden basın toplantısı düzenlemiş ve iktisadi meseleler üzerinde durmuştur. Neşir yasakları neticesinde CHP bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğ şöyleydi:

*“ DP iktidarı, vatandaşın günden güne artan maddi sıkıntılarını ve manevi ıstırabını gidermek üzere ciddi tedbirler arayacak yerde, milletin dertlerini dile getiren muhalefeti susturmak için tedbirler peşindedir. Bu arada, neşir yasakları yoluna başvurulduğu ve bu gibi yasakların her gün biraz daha genişlediği görülmektedir. ”*³⁶

Neşri yasaklanan İnönü'nün konuşması, DP Grup Toplantısı'nda da gündeme gelmiş, Menderes, İnönü'yü bu konuşması sebebiyle “ihtilalci metotlar” kullanmakla itham etmiştir. 12 Haziran tarihli Grup Toplantısı'nda ise ara seçimlerin bir yıl ertelenmesi kararı alınmıştır. Meclis'te ara seçimlerin ertelenmesine muhalefetin itirazı olmuş ancak Meclis'te ara seçimlerin ertelenmesi kararı verilerek, Meclis 1 Kasım'a kadar tatile girmiştir. Meclis'in 1 Kasım'a kadar tatilde olması nedeniyle partilerin yurt içi propaganda faaliyetleri başlamıştır. Öncelikle Menderes, Balıkesir'de muhalefete yüklenmiştir. Menderes muhalefeti, “*ihtilalhavası*”³⁷ oluşturmakla itham etmiştir. Akşam gazetesi, “*Menderes Akhisar'da da Muhalefeti itham etti*” manşeti ile Menderesin sözlerini vermektedir. Menderes: “Memleketi ihtilâllere, kardeş kavgasına sürükleyenler yok olacaktır”. “Muhalefet Cevap verdi”, başlıklı haberde ise İnönü'nün şu sözüne yer vermişti. İnönü ise “*Sehpalar kurulursa kimin hesabına işleyeceğini kimse bilemez*”³⁸ karşılığını veriyordu. Cumhuriyet gazetesi de, “Menderesin Dünkü Sert İhtarı” manşeti ile verdiği haberde Menderes'in konuşmalarından bazılarını sütunlarına taşımıştır. Başbakan Balıkesir de “*Biz onların haddini bildireceğiz*” dedi. “*Murakabe partisi diye bir tabir yoktur. Pek yakında görecektir.*” Menderes Irak ihtilalinden bahsedenerlere cevaben

³⁴ Cumhuriyet 6 Mart 1958.

³⁵ Akşam 3 Haziran 1958; Milliyet 3 Haziran 1958.

³⁶ Milliyet 4 Haziran 1958.

³⁷ Hürriyet 6 Eylül 1958; Milliyet 6 Eylül 1958.

³⁸ Akşam 7 Eylül 1958.

de: “Atatürk’e menfur bir suikast yapıldığından hiç bahsetmiyorlar; menfur suikastın müteşebbislerinin nasıl idam sehpalarında can verdiğiinden ders alsalar...” sözleri ile Menderes muhalefete ihtarda bulunmuştur. Bölükbaşı, Menderes’in konuşmalarının baştanbaşa ihtilal endişeleri ile dolu olduğunu ima ederek, “Hiçbir iktidar sehpaların himayesinde yaşayamaz”³⁹ sözleri durumun vahametini dile getirmekteydi. Hürriyet Partisi adına Turan Güneş: “Türkiye’de muhalefet partileri bir ihtilalin, bir suikastın peşinde değildir” sözleri ile Menderes’in iddialarına yanıt vermiştir. Menderes’in muhalefete yönelik tedbir alınması gerektiği yönündeki sözlerine İnönü: “Biz 9 Eylül’de İzmir’e girdiğimiz zaman boynumuzda halifenin idam fermanını taşıyorduk. Bu siyasi hayatın hangi safhasında, hangitehdit oyuncaktan başka bir tesir yapabilir”⁴² sözü ile tehdit yoluna sapmanın yanlışlığını vurguluyordu. Irak’taki ihtilâl iç politikayı olumsuz etkilemiş, muhalefetin Irak’taki ihtilâldeki gibi Menderes’in de devrileceği imaları, iktidarın daha sert bir tutum sergilemesine sebep olmuştur. Yaşanan gelişmeler neticesinde ülke siyasi cepheleşmeye doğru ilerlemiştir. Nitekim İnönü, 12 Ekim 1958 tarihinde İstanbul İl Kongresi’nde yaptığı konuşmada, iktidarın uygulamalarından şikâyet ederek muhalefetin işbirliği yapması gerekliliğini vurgulamıştır. İnönü’nün, Milli Muhalefet Cephesi’ni kurarak, muhalefetin tabanını genişletmeyi amaçladığı düşünülebilir. İktidara yönelik bir ittifak hareketi olarak oluşturulan Milli Muhalefet Cephesine karşılık iktidarda Vatan Cephesi ismi ile muhalefete karşı bir grup oluşturmaya çalışmıştır. Vatan Cephesi ile ilgili ilk açıklama Manisa’da Menderes tarafından yapılmıştır. Menderes, Manisa’da yaptığı konuşmasında Vatan Cephesi’nin kurulmasını önermekteydi:

“ Bunlar ne istiyorlar? Ne yapsak kötüdür, diyorlar, kötü olan, onların kalplerindeki menfi hislerdir, kıskançlıktır, politika ihtirasıdır. Bozgunculuk, nifaktır bu nifak ve tezvîr dolabı döndürülmekte, bu acı ve zehirli propaganda bir an dahi susmamaktadır” Politika ve ihtirastan vereste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatan pervane gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir vatan cephesine bu güzel ve muazzam eserlerin Türk milletine müdafaası lazımdır. Çünkü muarızlarımız, menfi propagandalarla hakikatleri yere sermek davası peşindedirler. Bu güzel ve masum eserleri, ihtirastan azade vatandaşların vatan ve terakki cephesinde birleşmek suretiyle, kin ve nifak

³⁹Aksam 7 Eylül 1958;Cumhuriyet Eylül 1958.

⁴²Cumhuriyet 8-10 Eylül 1958.

*yaratıcı, bozguncu, ihtidai, geri ve tahripkâr propagandalara karşı aslanlar gibi müdafaa etmeleri lazım geliyor.”*⁴⁰

Menderes, Vatan Cephesi'nin kuruluş sebebini muhalefetin “bozguncu, kin ve husumet politikasına karşı vatandaşların bir çatıda birleşmesi gerekliliği” olarak açıklamaktaydı. Menderes'in açıkladığı Vatan Cephesi'ne muhalefetten tepki gecikmemiştir. CHP'li İsmail Rüstü Aksal, “Menderes Vatan Cephesi istiyor. Bu cephe yanında değil karşısında kurulmuştur”⁴⁴ yorumunu yaparken, HP'li İbrahim Ökten ise şu değerlendirmeyi yapmaktaydı:

“ Bunun her türlü cazibeden mahrum olduğunu vatandaş ilk nazarda görecektir. Yapıcı ve müspet fikir ile prensiplerden mahrum olan, buna mukabil ağır hatalarla dolu bulunan ve memleket menfaatine aykırı aşikâr hale gelen bir politikanın mes'uliyetine iştirak manasını taşıyan bu çağrının tek hedefi olsa olsa Menderes iktidarını uzatmak olanağından, akli basında hiçbir vatandaşı heyecanlandırmayacak ve reddedilmeğe mahkûm bir davet kalacaktır” Bölükbaşı, “Vatan Cephesi değil, teslimiyet cephesi... Biz bu cephenin daima karşısında duracağız.” derken İnönü'nün yorumu ise şöyleydi: “Kendi yanlış yolunda kendisini tutanlarla bir cephe teşkil edilmesini ve ona süslü adlar verilmesini istiyor. Hakikatleri anlasa daha iyi olur. Konuşmalarına günü gününe cevap veriyor ama mevzu bahis ettiğimiz esaslı meselelerden hiç birine cevap vermiyor. Kendi tasavvurunu da icap ettiği meseleleri hallandırıp anlatmaya çalışıyor”⁴⁵ İnönü, Yeşilköy Havaalanı'nda yaptığı basın toplantısında, “Radyonun sövmesine karşı millettebiriken şiddetten korkuyorum” deyip sözlerini şöyle sürdürdü: “Demokrat Parti Genel Başkanı'nın içinde bulunduğumuz vaziyetin teşhisinde ve tedavisinde hiçbir isabet olmayan politikasında devam edeceği anlaşılmaktadır. Halkın çektikleri ile temas ve ilgisi kalmamıştır.”⁴¹ İnönü'nün, Menderes'i Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak değil de, DP Genel Başkanı olarak nitelendirmesi dikkat çekicidir. Menderes Burdur'daki konuşmasında İnönü'ye şöyle yanıt vermişti: “Onlar sabaha akşama ihtilâl yapması muhtemelmiş gibi zehirli propaganda yapıyorlar. Biz en demokratik yolla anarşiye paydos dedirtinceye kadar, sonuna kadar radyodan faydalanacağız. Küfür neşriyatı yapıldığını söylüyorlar. Konuşmamda küfür var mı? Bir de tehdidi var: Türk vatani o kadar hiddetiçindeymiş, bir gün kalkıp radyoyu

⁴⁰Hürriyet 13 Ekim 1958 ; Cumhuriyet 13 Ekim 1958; Akşam 14 Ekim 1958.

⁴⁴Cumhuriyet 14 Ekim 1958.

⁴⁵Cumhuriyet 15 Ekim 1958.

⁴¹Akşam 15 Ekim 1958; Milliyet 15 Ekim 1958.

basacakmış. Bu onun iddiası. Ben memleketin derdini anlatmak için her yerde konuşacağım. Benim ona değil, Türk Milleti'ne verilecek hesabım var. Hesap soracağım diyor. Yani iktidara gelirse İstiklal Mahkemeler sehpa kurup hesap soracaklar. Bu eski bir diktatörün sayıklamalarından ibarettir. Sözlerinden rücu edinceye kadar elimiz yakasında olacaktır. Bırakmayacağız onları..⁴²

Menderes'in, İnönü'yü diktatör olarak nitelendirmesi, İnönü'nün de Menderes'e Başbakan olarak değil DP lideri olarak hitap etmesi, iki liderin birbirine bakış açısını, dolayısıyla iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin durumunu yansıtmaktadır.

Bu arada muhalefet açısından olumlu sayılabilecek bir gelişme yaşanmış, Köylü Partisi, CMP'ye katılmıştır.⁴³ Böylece muhalefet arasındaki ilk net birleşme gerçekleşmiştir. Vatan Cephesi'nde hararetle yaşanan tartışmalarda doz iyice artmıştır. Menderes, Eskişehir'de tekrar muhalefete "*CHP'nin iktidara kestirme yoldan gelmek istediğini meşru ve kavni bir parti olarak çalışmaya devam edeceklerse Meclis kararını kabul etmeleri lazımdır... Türk milleti muhalefete yüz çevirmiştir. İnönü ise şöyle yanıt vermekteydi: İktidarın ne kendisi rahat içindedir, ne de millete rahat vermektedir. Her şeyden önce geçim darlığı gidilmelidir... İç huzuru gören amil muhalefete reva görülen hücumdur.*"⁴⁴

Vatan Cephesi hakkında Menderes ile İnönü konuşmalarına baktığımızda, her iki parti liderinin de halkı yönlendirme çabası içinde olduğu görülmektedir. Vatan Cephesi üzerinde tartışmalar uzun bir süre devam etmiştir. Milli muhalefet kurma çabasında ise yeni bir gelişme ile HP ile CHP'nin birleşmesiydi.⁴⁵ Böylece iktidara karşı muhalefetin tabanı daha da genişlemiş oldu.

---

⁴²Akşam 17 Ekim 1958.

⁴³Cumhuriyet 17 Ekim 1958.

⁴⁴Milliyet 25 Ekim 1958.

⁴⁵Milliyet 25 Kasım 1958.

Sonuç

1950 Genel seçimleri ile CHP'nin 27 yıllık iktidarı sona ermiştir. CHP yenilgiyi üzerinden uzun süre atamamış olmakla birlikte 1954 seçimleri öncesi muhalefet partilerinin iktidara karşı birlikte hareket etmesi düşüncesinden hareketle partileri güç birliğine yönlendirmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. 1957 seçimleri öncesi de milli muhalefet cephesi kurulması çabaları olmuş, birlik sağlanamamıştır. 1957 seçimleri neticesinde iktidar oy kaybına uğramış, seçim neticesi muhalefet partilerinin kendine güveni artmıştır. Seçim sonuçlarına paralel olarak CHP liderliğindeki muhalefet, güç birliği çalışmalarına da hız kesmeden devam etmiştir. 1958 Türkiye'sinde Irak ihtilalinin iç politikayı hareketlendirmiş, ihtilal ve idam sehparlarından söz edilmeye başlanmıştır. Böyle bir ortamda muhalefet partilerinin iktidara karşı birleşme çabalarına karşılık, iktidar Vatan Cephesini kurarak yanıt vermiştir. Vatan Cephesi, iktidarın, muhalefete karşı oluşturmaya çalıştığı halk desteğini arkaya arkasına alarak muhalefete gücünü kanıtlamayı amaçlamıştır. DP lideri Vatan Cephesine halkın sahip çıkacağına inanırken, CHP lideri halkın böyle bir oluşuma destek vermeyeceğini savunuyordu. Halkı yönlendirme konusunda bu çabalar iktidar ile muhalefet arasında var olan gerginliğin artmasına, ilişkilerdeki çözümsüzlüğün derinleşmesine sebep olmuştur. Muhalefet partilerinin güç birliği oluşturmaya karşın, iktidar vatan cephesini kurması ülkedeki siyasal gerginliği daha da artırmıştır.⁴⁶ Siyasi kutuplaşmalar, ihtilâl söylemleri, idam sehparlarından bahsedilmesi, ülkede meydana gelen karışıklık, iktidar-muhalefet ilişkilerinin zedelenmesinin ötesinde artık derin bir kopuşa ve belirsizliğe doğru gidildiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

---

⁴⁶ Hakkı Uyar, *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Örnek Vatan Cephesi*, Buke Yayınları, İstanbul 2001, s.10.

Kaynaklar

Sürelî Yayınlar

- Akşam 13 Ekim 1957.
Akşam 14 Ekim 1957.
Akşam 14 Ekim 1958.
Akşam 14 Mart 1954.
Akşam 15 Ekim 1958.
Akşam 17 Ekim 1957.
Akşam 19 Ekim 1957.
Akşam 19 Mayıs 1956.
Akşam 29 Ekim 1957.
Akşam 3 Haziran 1958.
Akşam 4 Temmuz 1957.
Akşam 6 Temmuz 1957.
Akşam 8 Nisan 1956.
Cumhuriyet 13 Ekim 1958.
Cumhuriyet 14 Ekim 1958.
Cumhuriyet 15 Ekim 1958.
Cumhuriyet 17 Ekim 1957.
Cumhuriyet 17 Ekim 1958.
Cumhuriyet 23 Mayıs 1954.
Cumhuriyet 28 Haziran 1956.
Cumhuriyet 6 Mart 1958.
Cumhuriyet 7 Eylül 1958.
Hürriyet 13 Ekim 1958.
Milliyet 1 Temmuz 1956.
Milliyet 14 Haziran 1950.
Milliyet 15 Ekim 1958.

Milliyet 23 Mayıs 1954.

Milliyet 28 Haziran 1956.

Milliyet 29 Ekim 1957.

Milliyet 3 Haziran 1958.

Milliyet 4 Haziran 1958.

Milliyet 9 Temmuz 1956.

Vakit 14 Ekim 1957.

Vakit 23 Nisan 1956.

Kitaplar

ALBAYRAK, M., *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1950)*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2004.

EROĞUL, C., *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İmge Kitapevi, Ankara 2003.

UYAR, H., *Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Örnek Vatan Cephesi*, Büke Yayınları, İstanbul 2001.